ПРАВОТВОРЧІСТЬ І ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ В УМОВАХ АКТУАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

Ігор МАГДАЛІНА
перший проректор, т.в.о. ректора
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
кандидат технічних наук, доцент

ЛІЦЕЇ БЕЗПЕКОВОГО СПРЯМУВАННЯ ТА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

Серед закладів загальної середньої освіти особливе місце посідають ліцеї, що забезпечують здобуття профільної середньої освіти, а також спеціалізованої освіти в межах підготовки в закладах загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) із особливими (специфічними) умовами навчання, до яких можна віднести зокрема ліцеї безпекового спрямування та національно-патріотичного виховання (далі – ліцеї безпекового спрямування). Актуальність діяльності ЗЗСО зі специфічними умовами навчання, що функціонують в системі Збройних Сил України, Службі безпеки України, Національній поліції України, Національній гвардії України, Державній прикордонній службі України, Державної служби з надзвичайних ситуацій, Державній пеніціарній службі України та інших державних органах зі спеціальними умовами проходження навчання зумовлена необхідністю формування в молодого покоління високої патріотичної свідомості, забезпечення всебічного гармонійного розвитку особистості, формування в ліцеїстів поваги до законодавства та готовності до служіння українському народові з метою перспективного проходження служби в органах сектору безпеки і оборони.

Нижче розглянемо особливості функціонування ЗЗСО з особливими умовами навчання на прикладі ліцеїв безпекового спрямування, що функціонують у структурі Міністерства внутрішніх справ України.

Мета створення ліцеїв була подвійною: по-перше, забезпечити соціальний захист дітей військовослужбовців, поліцейських, осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, інших працівників органів сектору безпеки і оборони (зокрема звільнених з військової служби, служби цивільного захисту, служби в поліції), що загинули (померли) чи зникли безвісти, стали особами з інвалідністю внаслідок поранення (контузії, травми, каліцтва) під час виконання службових обов'язків, пов'язаних із їх безпосередньою участю в здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії рф проти України, що брали та беруть безпосередню участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії рф проти України; учасників бойових дій органів сектору безпеки і оборони; по-друге, забезпечити належну організацію освітнього процесу ліцеїстів для здобуття ними профільної середньої освіти відповідно до їх освітніх потреб, здібностей, обумовлених орієнтацією на майбутню професію, зокрема в органах сектору безпеки і оборони.

Рішення про утворення, реорганізацію, ліквідацію чи перепрофілювання (зміну типу) ліцею приймається МВС і центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ, як засновниками. Наразі у структурі МВС на сьогодні функціонує 5 ліцеїв безпекового спрямування та національно-патріотичного виховання: Вінницький ліцей Львівського державного університету безпеки життєдіяльності; Дніпровський ліцей імені Олександра Гостіщева Дніпровського державного університету внутрішніх справ; Івано-Франківський ліцей Міністерства внутрішніх справ України; Київський ліцей імені Ярослава Кондратьєва Національної академії внутрішніх справ; Криворізький ліцей Донецького державного університету внутрішніх справ.

Особливості нормативно-правового забезпечення діяльності ліцеїв безпекового спрямування полягають в наступному: 1) загальні стандарти надання повної загальної середньої освіти в ліцеях визначає Закон України «Про повну загальну середню освіту» [1]; 2) державні стандарти повної загальної середньої освіти, що визначають вимоги до освіченості здобувачів в частині повної загальної середньої освіти, які набули чинності з 1 вересня 2018 року затверджені відповідно рішенням Кабінету Міністрів України [2]; 3) правовий статус ліцеїв безпекового спрямування закріплений типовим Положенням про ліцей безпекового спрямування та національно-патріотичного виховання, яке затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 9 квітня 2024 р. № 420 [3]; 4) особливості організацію діяльності ліцею, його завдання, структуру, склад, права та обов'язки учасників освітнього процесу визначає відповідне Положення про його діяльність, наприклад, Положення про Дніпровський ліцей імені Олександра Гостіщева Дніпровського державного університету внутрішніх справ, затверджене Рішенням Вченої Ради університету протокол від 27 травня 2025 року № 9 [4]; 5) вимоги, яким повинні відповідати кандидати на зарахування до ліцею, порядок їх відбору, проведення вступних випробувань та прийому на навчання визначаються Правилами відбору та прийому на навчання до ліцею безпекового спрямування та національно-патріотичного виховання, затвердженими наказом МВС від 24 травня 2024 р. № 335 [5]; 6) організація проживання ліцеїстів у пансіонах забезпечується відповідно до Порядку проживання та утримання учнів у пансіонах закладів освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2021 р. № 1131 [6]; 7) організація вивчення ліцеїстами профільних навчальних предметів (інтегрованих курсів) визначається Стандартами спеціалізованої освіти безпекового спрямування та національно-патріотичного виховання, затвердженими наказом МВС від 27 червня 2024 р. № 449 [7]; 8) освітня програма ліцею, на основі якої здійснюється освітній процес підготовлена на основі Типової освітньої програми для ліцеїв безпекового спрямування та національно-патріотичного виховання, затвердженої наказом МВС від 1 липня 2024 р. № 456 [8]. До прикладу в Дніпровському ліцей імені Олександра Гостіщева освітня програма на 2024-2025 навчальний рік затверджена наказом Дніпровського державного університету внутрішніх справ №527 від 16.08.2024 р. [9]; 9) порядок переведення, відрахування ліцеїстів здійснюється відповідно до Порядку зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженого наказом МОН від 16 квітня 2018 р. № 367 [10], та статуту ліцею. Частково цими ж нормативними актами визначені спеціальні умови навчання в даних ЗЗСО із специфічними умовами навчання.

Нижче доцільно з'ясувати інституційні особливості діяльності, мету, завдання та призначення ліцеїв безпекового спрямування. В результаті узагальнення великого масиву нормативно-правового забезпечення можна дійти висновку, що особливі умови навчання в ліцеях безпекового спрямування полягають у наступному: повне матеріальне та соціальне забезпечення, проживання в пансіоні, включаючи безоплатне харчування, отримання уніформи та медичне обслуговування; поєднання загальноосвітніх предметів з предметами безпекового профілю, що сприяє формуванню правосвідомості та навичок безпеки та формує ті знання, уміння та навички, які будуть їм необхідні для вступу до закладів освіти МВС або інших закладів освіти для продовження в подальшому навчання за обраною спеціальністю; дотримання правил внутрішнього розпорядку; залучення до викладання та виховання досвідчених працівників органів сектору безпеки, що надає ліцеїстам змогу визначити своє майбутнє, зорієнтуватися у виборі професії; багатогранний розвиток особистості, базовим з яких є патріотичне виховання та національна ідентичність.

Ключовими напрямками розвитку ЗЗСО зі специфічними умовами навчання в Україні мають стати: 1) модернізація освітнього процесу – інтенсифікація навчання, перехід до особистісно-орієнтованої парадигми та оновлення освітніх програм відповідно до вимог часу; 2) посилення практичної спрямованості – залучення практичних підрозділів (правоохоронних органів, військових частин) до навчання, посилення практичної підготовки (надання домедичної допомоги, проведення занять з кібербезпеки, тактики самозахисту); 3) впровадження сучасних технологій, дистанційних форм навчання, симуляторів та віртуальних тренажерів; 4) впровадження стандартів вищої освіти щодо розподілу основного (базового) та вибіркового освітнього компоненту, відповідно до якого останній має складати не менше 25% навчальних дисциплін; 5) збереження специфіки – належна дисципліна, особлива субкультура, державне забезпечення, спеціальний відбір на навчання (поєднання пільговості та самоусвідомленності), патріотичне виховання, дотримання культурних

традицій; 6) розширення спеціалізації навчальних дисциплін з урахуванням вибору варіантів спеціалізації майбутнього здобуття вищої фахової освіти.

1. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020. *Відомості Верховної Ради*. 2020. № 31. Ст. 226.

2. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text.

3. Про затвердження Положення про ліцей безпекового спрямування та національно-патріотичного виховання : постанова Кабінету Міністрів України від 09.04.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/420-2024-%D0%BF#Text.

4. Про затвердження Положення про Дніпровський ліцей безпекового спрямування та національно-патріотичного виховання імені Олександра Гостіщева Дніпровського державного університету внутрішніх справ : рішення Вченої ради Дніпровського державного університету внутрішніх справ, протокол від 27.05.2025 № 9. URL : https://lyceum-dnp.mvs.gov.ua/upload/9/6/2/1/polozennia-pro-dniprovskii-licei-bezpekovogo-spriamuvannia-ta-nacionalno-patrioticnogo-vixovannia-imeni-oleksandra-gostishheva-dnipro.pdf.

5. Про затвердження Правил відбору та прийому на навчання до ліцею безпекового спрямування та національно-патріотичного виховання : наказ МВС України від 24.05.2024. № 335. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0793-24#n15.

6. Про затвердження Порядку проживання та утримання учнів у пансіонах закладів освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2021 № 1131. *Офіційний вісник України*, 2021 р., № 88, ст. 5655.

7. Про затвердження Стандарту спеціалізованої освіти безпекового спрямування та національно-патріотичного виховання : наказ МВС України від 27.06.2024 № 449. URL : https://lyceum-dnp.mvs.gov.ua/upload/2/2/6/0/osvitnia-programa-2024-2025-licei.pdf.

8. Про затвердження Типової освітньої програми для ліцеїв безпекового спрямування та національно-патріотичного виховання : наказ МВС України від 01.07.2024 № 456. URL : https://lyceum-dnp.mvs.gov.ua/upload/2/2/6/0/osvitnia-programa-2024-2025-licei.pdf.

9. Про затвердження Освітньої програми Дніпровського ліцею безпекового спрямування та національно-патріотичного виховання імені Олександра Гостіщева на 2024-2025 рік : наказ Дніпровського державного університету внутрішніх справ від 16.08.2024 №527. URL : https://lyceum-dnp.mvs.gov.ua/upload/2/2/6/0/osvitnia-programa-2024-2025-licei.pdf.

10. Про затвердження Порядку зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти : наказ МОН України від 16.04.2018 № 367. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0564-18#n15.

Інна ЯЩУК
Державний секретар Міністерства внутрішніх справ України,
доктор педагогічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

ПАРАДИГМА ПЕДАГОГІКИ МИРУ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ТА ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

Сучасний стан розвитку педагогічної науки і практики виявив значну кількість нагальних проблем, які стосуються основ педагогічної професії, перспектив розвитку освіти, утвердження загальнолюдських цінностей, що разом зумовило актуальність усього кола питань стосовно збереження миру, безпеки та життя.

Педагогічна думка, зародившись у надрах античної, давньосхідної та середньовічної філософії, еволюціонувала від авторитарної до педагогіки миру. У широкому розумінні педагогіка спрямована на виконання одвічної функції людського суспільства: готувати молоде покоління до дорослого життя, передавати культурне надбання цивілізації. Так розуміли педагогіку до середини XX століття. Закономірності еволюції педагогіки на різних етапах суспільного розвитку дозволяють виокремити вдалий педагогічний досвід, педагогічні помилки минулого та розробити ефективний сучасний педагогічний інструментарій.

Протягом трьох тисячоліть людство безупинно пише свою історію жахливими датами війн, конфліктів, злочинів, демонструє результати авторитарної педагогіки –